

SİYER YAZICILIĞININ PROBLEMLERİNE BİR ÖRNEK

-Beni Kaynuka Savaşının Sebebi-

Mehmet AZİMLİ¹

An example of the siyar writing problems -the reason of Banu Qaynuqa war-

Summary: The reason of the war against the jewish tribe banu qaynuqa is assessed in this paper. There are two traditional narrations concerning the reason of the war. One of them narrates that jewish tried to put off a muslim woman's scarf and that was the reason for the war. The paper is formed on this narration with an evaluation of its rawis and sanad and especially historical value. It is clear that this narration was essentially about a event occured in Ficar wars and lately adapted to the the war of banu qaynuqa. And after, this narration become a part of the evidences and records and took part in the Islamic cronicles.

Keywords: Banu qaynuqa, jewish, ficar wars

Siyerde Medine dönemi yıllarında gerçekleşen Yahudilerle mücadeleler önemli bir yer tutar. Bu mücadelelerin yoğunluğu Kur'an'a da yansımıştır. Medenî ayetlerdeki Yahudilerle ilgili detay bilgiler, bunun en önemli kanıtıdır. Biz bu çalışmamızda Medine Dönemi'nin ilk yıllarında meydana gelen Beni Kaynuka Savaşı'nın nedeni konusundaki rivayetleri tahlil etmek istiyoruz.²

Beni Kaynuka Kuşatmasının Nedeni Olarak Anlatılan Rivayetler

Hız. Peygamber, Bedir Savaşı'nın arkasından Medine'deki zengin Yahudi Kabilesi olan Beni Kaynukalılar'a savaş açmış, onları kalelerinde 15 günlük bir kuşatmanın akabinde teslim alıp Şam taraflarına sürgün etmişti. Beni Kaynukalılar'ın kuşatılmasına sebep olarak siyer kaynaklarında iki olaydan bahsedilir. Bu rivayetleri sırasıyla verdikten sonra tahlillerini yapmak istiyoruz.

Beni Kaynukalılar'ın Ahitlerini Bozmaları

Bu konuda bütün klasik kaynaklarda savaşın sebebi olarak ilk anlatılan olay şu şekildedir:

1 Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

2 Siyerciler, bu olayda savaş olmamasına rağmen gazve olarak nitelendirdikleri için biz de çalışmamızda Ben-i Kaynuka Savaşı olarak isimlendiriyoruz. Bkz. Vakıdi, *Kitabu'l-Meğazi*, Beyrut, 1984, 174.

"Kaynuka Yahudileri, Yahudilerin en cesaretlileri idiler. Kaynuka Yahudileri'nin ne arazileri, ne ziraatları, ne de hurmalıkları vardı. Hepsi kuyumcu ve tüccar idiler. Bunların 300'ü zırlı, 400'ü zırsız olmak üzere 700 savaş erleri vardı.³ Hz. Peygamber, Medine'ye hicret edip geldiği zaman, onlarla da anlaşma yapmıştı. Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'e Bedir'de ihsan buyurduğu fetih ve zafer onların kıskançlıklarını ve taşkınlıklarını açığa vurdu. **Aradaki anlaşmayı bozdu-lar.** Kaynuka Yahudileri, Bedir'le Uhut arasında antlaşma bozan ve Hz. Peygamber ile çarpışmaya kalkan Yahudilerin ilki idi. Hz. Peygamber, bunu haber alınca onları Kaynuka çarşısında topladı ve: "Ey Yahudi topluluğu! Allah'ın Kureyş'e indirdiği ukubet ve musibet gibi bir ukubet ve musibetin sizin başınıza da gelebileceğinden sakınınız ve Müslüman olunuz! Çünkü siz benim gönderilen peygamber olduğumu biliyor ve bunu Kitabınızda ve Allah'ın size gönderdiği Ahd'de bulmuş bulunuyorsunuz" buyurdu.

Kaynuka Yahudileri: "Ey Muhammed! Sen bizi kendi kavmin mi zannediyorsun? Kendilerinde harp ilmi olmayan bir kavimle karşılaşman seni mağrur etmesin, aldatmasın! Sen onlardan bir fırsata nail oldun (onları yermiş buldun). Vallahi, biz eğer seninle harp edersek, muhakkak, bizim nasıl insanlar olduğumuzu o zaman öğrenirsin!" diyerek Hz. Peygamber'e meydan okudular. Rasulullah da onları muhasara etti."⁴

Beni Kaynukalılar'ın kuşatılması konusunda ilk klasik siyer kaynaklarında aktarılan ilk rivayet budur.

Başörtüsü Meselesi

İlk siyer kaynakları Beni Kaynuka olayı ile ilgili olarak yukarıdaki rivayeti aktarmakla beraber, bazı siyer kaynakları Beni Kaynukalılar'la savaşa sebep olan bir diğer olaydan daha bahsederler. Bu olay da şudur:

"Medineli olmayan ve Ensardan birisiyle evli bulunan Araplardan⁵ bir kadın; Kaynuka Yahudilerinin çarşısına gelip satacağı malı satmış, ziynet eşyasını yaptırmak için de bir kuyumcu Yahudi'nin dükkânına oturmuştu.

Yahudiler, kadının yüzünü açmasını istediler. Kadın ise yüzünü açmaktan kaçındı. Kuyumcu veya Kaynuka Yahudilerinden bir adam, kadının haberi olmadan, arka tarafına oturup kadının eteğini bir dikenle sırtına ilişti. Kadıncağz ayağa kalkıp edeb yeri açılınca, Yahudiler gülüşmeye başladılar.

Kadının feryadı üzerine, Müslümanlardan bir zat sıçrayıp kuyumcunun ardına düştü ve onu öldürdü. Yahudiler de, toplanıp o Müslümanı şehit ettiler. Müslümanlar da, Yahudilere karşı, Müslümanları imdada çağırıldılar. Böylece, Müslümanlarla Kaynuka Yahudilerinin araları bozuldu."⁶

3 İbn Hişâm, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, Beyrut, 1994, V, 277.

4 İbn İshak, *Siret-ü İbni İshak*, Konya, 1981, 496-498; Vakıdı, *Kitabu'l-Meğazi*, Beyrut, 1984, 176; İbn Hişâm, V, 277; İbn Sa'd, *et-Tabakatü'l-Kübra*, Kahire, 2001, II, 26; Belazuri, *Ensabu'l-Eşraf*, Dimeşk, 1997, I, 363; Taberî, *Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülük*, Beyrut, 1995, II, 49.

5 Rivayeti aktaran ilk kaynaklar, kadının Müslümanlığından bahsetmezler. Ancak muahhar kaynaklar kadının müslüman olduğunu aktarırlar ve bu olayı Müslüman kadının başörtüsüne saldırı olarak yorumlarlar. Ekrem Ziya Umeri, *Medine Toplumunu*, Çev; Nurettin Yıldız, İstanbul, 1988, 99; İbrahim Sarçam, *Hz Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara, 2003, 223; Kasım Şulul, *Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul, 2003, 229.

6 Vakıdı, 176; İbn Hişâm, V, 277; Belazuri, I, 363.

Rivayetlerin Tahlili

İlk siyer yazarlarından İbn İshak⁷, İbn Sad⁸ ve Taberi⁹, Beni Kaynuka olayının anlatımını sadece ilk rivayet üzerine kurmaktadırlar ve ikinci rivayetten hiç bahsetmemektedir.

Ancak ilk siyer müelliflerinden bir kısmı bu iki rivayeti arka arkaya vermektedirler. Bunlardan Vakıdı, İbn Hişam ve Belazuri, ilk rivayeti savaşın kesin bir sebebi olarak verdikten sonra, muhtemelen bu konudaki savaşın meşruluğunun delilini kuvvetlendirmek için ikinci rivayeti de ilave olarak anlatmaktadırlar.¹⁰ Sonuç olarak, ilk siyer kaynaklarımızın tamamı, olayın esas sebebinin birinci rivayet olduğu konusunda müttefiklerdir. Daha sonraki çalışmalarda da bu tertibe uyularak iki rivayeti birbirini tamamlayan sebepler olarak aktarma alışkanlığı sürdürülmüştür.¹¹

Çağdaş bazı araştırmalarda da olayın gerçek sebebinin ilk rivayetteki gibi olduğunu, ikinci rivayetteki olayın Beni Kaynukalılar'a karşı gerçekleşen savaşın gerçek sebebinin olamayacağını belirtmişlerdir.¹² Ekrem Ziya Umeri, bir kadının örtüsüne saldırılmasını anlatan ikinci rivayet hakkında şöyle der:

"Bu rivayet zayıftır. İsnadında İbn Hişam'la Abdullah b. Cafer el-Mahremi arasında kopukluk vardır. Bir de tabiinin ileri gelenlerinden olmayan, meçhul Ebu Avn'dan mevkuf olarak gelmektedir."¹³

Ancak, Arap bir kadının örtüsüne saldırılmasını anlatan ikinci rivayet, her ne kadar rivayet açısından zayıf olması ve Beni Kaynuka olayının gerçek sebebi olmamasına rağmen, siyer anlatan kitaplarda ön plana alınmış ve olayın gerçek nedeni gibi sunulmuştur. Çağdaş bazı çalışmalarda da benzer bir yol takip edilmiştir. Hatta son dönem siyerle ilgili kitaplarda bu ikinci rivayet, Beni Kaynuka olayının gerçek sebebi gibi aktarılmaya ve bu şekilde yorumlanmaya başlanmıştır. Son dönem yayınlanan siyer ile ilgili kitaplar taranırsa bu durum görülecektir.¹⁴

7 İbn İshak, 496.

8 İbn Sa'd, II, 26.

9 Taberi, II, 49.

10 Vakıdı, 176; İbn Hişam, V, 277; Belazuri, I, 363.

11 Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, (çev.: Mehmet Yazgan), İstanbul, 2004, 943; Halil İmaduddin, *Muhammed Aleyhisselam*, (çev.: İsmail Hakkı Sezer), Konya, 2003, 340; Sarıçam, 223; Süleyman Nedvi, *Asrı Saadet*, (çev.: Ali Genceli), İstanbul, 1984, I, 278; Muhammed Gazali, *Fıkhu's-Sire*, (çev.: Resul Tosun), İstanbul, 1987, 260; İ. Hakkı Atçeken, "Asrı Saadet'te Yahudilerle İlişkilere Genel Bakış," *Diyanet İlmî Dergi*, Ankara, 2003, 444; Martin Lings, *H. Muhammed'in Hayatı*, (çev.: Nazife Şişman), İstanbul, 1994, 225.

12 Adem Apak, *İslam Tarihi*, İstanbul, 2006, 257.

13 Umeri, 99.

14 Mahmut Esa'd Seydişehri, *İslam Tarihi*, Sad; A.Lütfi Kazancı, Osman Kazancı, İstanbul, 1983, 612; Abdurrahman Şarkavi, *Özgürlük Peygamberi*, (çev.: Muharrem Tan), İstanbul, 1993, 220; Hüseyin Algül, *İslam Tarihi*, İstanbul, 1997, I, 408; Ahmet Çelebi, *H. Muhammed'in Hayatı*, (çev.: Hasan Fehmi Ulus), İstanbul, 1997, 100; Muhammed Hüseyin Heykel, *H. Muhammed'in Hayatı*, (çev.: Vahdettin İnce), İstanbul, 2000, II, 94; Ali Himmət Berki, Osman Keskioglu, *H. Muhammed*, Ankara, 1986.

Dahası son dönemlerdeki bazı araştırmalarda bu savaşın sebebinin sadece başörtüsü olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bunlardan birkaç örnek vermek istiyoruz. Şu sözler bu düşüncüyü yansıtan güzel bir örnektir:

“Hicri ikinci senenin Şevval ayında yapılan bu savaş, Hz. Peygamber’in resmen ilan ettiği ilk savaştı ve sebebi, müslüman kadının başörtüsüne karşı olmasıydı.”¹⁵

Olaya benzer açıdan bakan ve Beni Kaynukalılar’a karşı savaşın sebebi olarak müslüman bir kadının örtüsüne saldırılmasını anlatan ikinci rivayetin esas sebep olduğunu savunan başka bir alıntı yapmak istiyoruz:

“Bu hâdisenin sebebi, Yahudilerin, Müslüman Arap kadınının yüzünü açmak istemeleri idi. Bu olay, Müslüman kadının kendi özel bir işini görmek için Yahudi çarşısına girdiği vakit olmuştu. İbn Hişâm’ın naklettiği bu sebep ile diğer siyercilerin rivayeti (yani ilk rivayet) arasında tezat yoktur. Onlardan biri diğerini tamamlıyor. Çünkü Yahudilerin sadece kinlerini kelimelerde ve yüzlerinde açığa vurmasından dolayı, Resûlullah’ın aralarındaki anlaşmayı bozması çok uzak bir düşüncedir. İbn Hişâm’ın rivayetine göre, bilâkis Yahudilerin Müslümanlara karşı kötü davranmış olmaları gerekir... “İbn Hişâm’ın rivayetinde (ikinci olarak aktardığımız rivayette) tek kaldığı bu olayda biraz zayıflık vardır. Bir hükme, delil teşkil edecek kuvvette de değildir.” Denilebilir. Ancak buna şahadet edecek diğer sahih hadisler çoktur. Onları tenkit etmeye de imkân yoktur.”¹⁶

Meseleyi aynı rivayete bağlayan diğer bir görüş ise şöyledir:

“Rasulullah(sav) bir kadının örtüsüne tecavüz edildiğinden dolayı bu savaşı yaptı.”¹⁷

İkinci Rivayetin Tahlili

Bu ve benzeri düşünce sahipleri, olayı biraz da sloganik olarak ön kabulde düşünmektedirler. İkinci rivayetin cerh ve tadil açısından zayıf olduğunu, rivayet zincirinde problemlerin olduğunu yukarıda söylendiği gibi bu düşünce sahiplerinden bazıları da itiraf etmektedir.¹⁸ Yine içinde sözgelimi Buhari’nin bulunduğu sahih hadis kitaplarında, bu rivayetten bahsedilmemesi de dikkat çekicidir.

Ayrıca tarihsel bağlamda bakarsak; rivayetin gerçekleştiği belirtilen Beni Kaynuka’ya ait olan kuyumcular çarşısında böyle bir olayın gerçekleşmesi de pek uygun olmasa gerektir. Böyle bir olaya oranın esnafının katılması ve çarşı esnafının böyle bir tacize izin vermesi, kendi menfaatleri açısından uygun olmasa gerektir. Bir kadının tacize uğradığı böyle bir yere, altına düşkün olan

15 İhsan Süreyya Sırma, *İslami Tebliğin Medine Dönemi ve Cihad*, İstanbul, 1996, 47.

16 Said Ramazan Buti, *Fıkhu’s-Sire*, (çev.: Heyet), İstanbul, 1987, 239.

17 Said Havva, *el-Esas fi’s-Sünne*, (çev.: Heyet), İstanbul, 1989, II, 199.

18 Buti, 239.

kadın kesiminin gitmesi mümkün değildir. Bu durumda böyle bir taciz olayına ilk önce oranın esnafı karşı gelecektir. Ancak rivayette tam tersine böyle bir tacize bizzat dükkân sahibinin katıldığı,¹⁹ esnafın da adeta bu olayı savunur gibi hiç ses çıkarmadıkları ve Hz. Peygamber'in olaya tepkisine de karşı geldikleri görülüyor. Rivayet bu açıdan da olabirliği mümkün gözükmemektedir.

Yine kuşatma sonrası teslim olan Yahudileri savunmak üzere harekete geçen Abdullah b. Ubey ile yapılan diyaloglardan da bazı işaretler bulunabilir. Abdullah b. Ubey, savaş sonrası eski müttefikleri Beni Kaynukalılar'ı kurtarmaya çalışırken, gerek Hz. Peygamber gerek Müslümanlardan hiç biri, bu rivayetleri delil getirerek Beni Kaynukalılar'ın bunu hak ettiklerini söylememektedirler. Eğer kuyumcular çarşısında bir müslüman kadının namusuna taciz edilmiş olsaydı, elbette bunu İbn Ubey'e karşı ilzam edici bir delil olarak kullanmaları gerekirdi. Ancak böyle olmamıştır.

Bu durumda bu ikinci rivayet durup dururken mi uydurulmuştur? Buna evet demek mümkün değildir. Biz olayın bir karıştırma ve başka bir olayın Beni Kaynuka Savaşı sebebi olarak siyer kaynaklarına adapte edilmesi olduğunu düşünüyoruz. Bu görüşümüzü İbnü'l-Esir'den aktaracağımız bir alıntı ile desteklemek istiyoruz:

“Birinci Ficar Harbi'ne sebep olarak şu olay anlatılır: Bir grup Kureys'li genç, Beni Amir kabilesinden, üzerinde peçe bulunan bir kadının yanına oturarak, “örtünü aç da yüzüne bakalım.” Derler, kadın aldırış etmez. Bu gençlerden biri kalkıp, kadının elbisesinin eteğini sırtına kadar yırtar. Kadın bunun farkına varmaz. Ayağa kalkınca dübürü açılır ve gençler “yüzüne bakmamıza müsaade etmedin, biz de dübürüne baktık” diyerek gülerler. Kadın “ey Amiroğulları ayıp yerim açığa çıkarıldı” diye bağırır. Bir grup insan gelir, neredeyse savaşa sebep olacak şekilde kavgaya tutuşurlar. İşin büyüyeceğini anlayınca aralarındaki anlaşmazlığa son verirler.”²⁰

Rivayete dikkat edilirse; Beni Kaynuka Savaşı'nın sebebi olarak aktarılan “bir kadının örtüsünün açılması” olayının aynısı, aynı ibarelerle bu tarihten yaklaşık 40 yıl önce çok farklı bir dönemde, çok farklı bir yerde Mekke'de Ukaz Panayırında vuku bulan Ficar Harplerinin sebepleri arasında geçtiği aktarılmaktadır.

Bu da, acaba bu rivayet, buradan alınıp siyer kaynaklarındaki Beni Kaynuka Savaşı anlatımına adapte mi edildi? şeklindeki soruları zihne getirmektedir. Çünkü bu rivayet, Müslümanların Beni Kaynukalılar'a savaş açmasının ne kadar haklı gerekçeleri²¹ olduğunu gösteren önemli bir delil olarak karışımızda durmaktadır. İbnü'l-Esir'de geçen bu rivayet, olayı ilk rivayete göre

19 İbn Hişam, V, 277.

20 Bkz. İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, Beyrut, 1995, I, 589.

21 L. Caetani, *İslam Tarihi*, (çev.: H. Cahit Yalçın), İstanbul, 1924, III, 409.

daha bir dramatize ettiği gibi, Müslümanlara Kaynukalılar'a karşı direk müdahale hakkını da doğurmaktadır.²²

Bu sebeplerden dolayı Beni Kaynuka Savaşı'nın sebebi olarak aktarılan "bir kadının örtüsünün açılması" olayının esasen gerçek bir olay olmadığı, Beni Kaynukalılar'a Hz. Peygamber'in açmış olduğu savaşın meşruluğunu kuvvetlendirmeye yönelik somut bir delil gösterme amacıyla yıllar öncesinden beri anlatılan²³ bir olay, buraya adapte edilip, böyle bir meşruiyetin sağlanmaya çalışıldığını düşünüyoruz.

Antlaşmayı Kim Bozdu?

İkinci olarak aktardığımız rivayetin gerçekliğinin olmadığını belirttikten sonra, savaşın sebebi olarak anlatılan ilk rivayetteki problemlili olduğunu düşündüğümüz bir noktayı tahlil etmek istiyoruz. Siyer kaynakları, net bir şekilde Bedir Savaşı sonrası Beni Kaynukalılar'ın, Hz. Peygamber ile aralarındaki antlaşmayı bozduklarından bahsederler.²⁴ Ancak bu konuda bazı problemler bulunmaktadır. Çünkü onların antlaşmayı ne şekilde bozduklarına dair bir ifade geçmemektedir. Hiçbir ifadede hangi somut olaya dayanarak antlaşmayı bozduklarından bahsedilmez. Özkuyumcu bu problemi şu şekilde ifade eder:

*"Beni Kaynuka Yahudilerinin Hz. Peygamber ile yaptıkları anlaşmayı Bedir Savaşı'ndan sonra bozdukları rivayet edilmekte, fakat nasıl bozduklarına dair herhangi bir malumat verilmemektedir."*²⁵

Bu problemi aşabilmek için kimi müellifler, -ilk kaynakların tam tersine ikinci rivayet olarak aktardığımız başörtüsüne saldırılması olayını öne alarak meseleyi anlatma çabası içine girmişlerdir.²⁶ Bu durumda Yahudilerin antlaşmayı bozduklarına dair net bir delil bulunmuş olacak ve Hz. Peygamber'in savaş açması makul olabilecektir. Ancak o olayın problemlerini ve dolayısıyla bu şekilde delil olarak alınmasının mümkün olmadığını yukarıda izah etmiştik.²⁷

Ayrıca Beni Kaynukalılar'ın ahitlerini bozduklarına dair net bir delilin olmaması bir yana, onların ahidlerini bozmadıklarına ve tam tersine Müslümanların, aralarındaki ahdi onların üzerine attıklarına dair rivayetler de bu-

22 Bkz. Reinhart Pieter Anne, *İslam Tarihi*, (çev.: Abdullah Cevdet-Vedat Atilla), İstanbul, 2006, 65.

23 Montgomery Watt, *Peygamber ve Devlet Adamı; Hz. Peygamber*, (çev.: Ünal Çağlar), İstanbul, 2001, 138.

24 İbn İshak, 496; Taberî, II, 49.

25 Nadir Özkuyumcu, "Asr-ı Saadet'te Yahudilerle İlişkiler", *Asr-ı Saadet'te İslam*, İstanbul, 94, II, 451.

26 Seydişehri, 612; Heykel, II, 94; Algül, I, 407; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, İstanbul, 1987, IX, 237.

27 Vakıdı, 176; İbn Hişam, V, 277; Belazuri, I, 363.

lunmaktadır. Nitekim klasik kaynakların aktardığına göre Beni Kaynukalılar Müslümanlara karşı:

“neden ahidinizi bozuyorsunuz” şeklinde sorular sordukları gibi, Abdullah b. Übey de Beni Kaynukalılar’a karşı ahidini fesheden²⁸ sahabeden Ubade b. Samit’e: *“Beni Kaynukalılar’a karşı neden ahidini bozdun? Eline ne geçti?”* demektedir. İbn Übey, Beni Kaynukalılarla aralarında olanları (iyilikleri) hatırlatmış, bunun üzerine Ubâde b. Sâmit: **“Ey Hubab’ın babası(İbn Übey); kalbler değişti. İslâmiyet ahidleri yok etti!”** demiştir.²⁹

Bu rivayet, Beni Kaynuka ile aralarındaki ahdi Müslümanların fesh ettiğini net olarak göstermektedir. Zaten böyle davranmalarını onlara Kur’an-ı Kerim tavsiye etmektedir. Kuşatma öncesi Kaynukaoğullarına karşı ne yapılacağı konusunda nazil olan³⁰ âyette şöyle denmektedir:

*“Muahede eden bir kavmin hainliğini (anlar), kesin olarak endişeye düşersen, önce hak ve adalet üzere keyfiyeti kendilerine bildir ve ahitlerini at! Çünkü Allah hainleri sevmez!”*³¹

Bu ayet, Müslümanlara o dönemde şartlar gereği anlaşmaları tek taraflı olarak bozma yetkisi vermektedir. Nitekim Hz. Peygamber de onların ihanetlerinden korkuyordu da, bunu: *“Ben, Kaynukaoğulları Yahudileri’nden korkuyorum!”* şeklinde ifade etmişti.³²

Gerek aktardığımız ayet, gerek aktardığımız rivayetlerden şu gerçeği çıkarabiliriz; Hz. Peygamber, Bedir sonrası Beni Kaynukalılar’ın mahallelerine gittiğinde onların tavırlarından ne kadar tehlikeli olduklarını sezmişti. Bu sebeple onlar ahitlerini bozmadan önce, Hz. Peygamber, tedbir olarak onları kuşatmış ve Medine’de Müslümanlar için tehlike arz eden bu grubu teslim aldıkları sonra önce öldürmek istemiş, sonra da İbn Übey’in baskısı ile Medine’den sürmüştür.

Hz. Peygamber’in bu kuşatmayı yapmasının altında Beni Kaynukalılar’ın iflah olmaz bir şekilde saldırgan bir üslup benimsemelerinin payı büyüktür. Özellikle Bedir Savaşı öncesi gerçekleşen kible değişikliği olayı ile onların düşmanlıkları hat safhaya ulaşmıştı. Artık, Medine’de Yahudilerin Hz. Peygamber’e karşı düşmanlıkları açıkça görülmeye başlamıştı.³³

Bu durumu bir müsteşrikin ifadesinden aktarmak istiyoruz:

“Bedir savaşıyla onun yerel aşiretler arasında etkisi büyümüştü. Ona gereken önem ve kıymeti vermeyenler, onun zaferini karartmaya çalışırlar, bunun için hiçbir şeyden kaçmayanlar, ellerinden ne geliyorsa yapanlar Yahudilerdi. Onun

28 İbn İshak, 499.

29 Vakıdi, 179.

30 Vakıdi, 180.

31 Enfal, 58.

32 Taberi, II, 49.

33 Hamidullah, 946, dipnot. 1227.

zaferini alkışlamak yerine, onu küçümsediler, alay konusu yaptılar, bunu her yerde evlerinde, sokaklarda yaptılar, ayetlerle alay ettiler. Her isteyenin camiye girebilmesi konusundaki Hz. Peygamber'in verdiği özgürlükten yararlanıp camilerdeki cemaat toplantılarına katılıp, alay ettiler, hicivler yazdılar. Genç Yahudileri suikast için hazırlamaya kadar ileri gittiler. Müslümanlara Medine'de acının ve elemnin beklediğini hissettirdiler."³⁴

Benzer bir ifade diğer bir müsteşrik tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

"Gerçek sebep, ne müslüman bir kadının örtüsüne saldırı, ne de yaptıkları küstahlıktır. Zaten Bedir Savaşı sonrası münasebetler bozulmuştu. Düşmanca davranıyorlardı. Medine'de Müslümanlar için önemli bir tehlike arz ediyorlardı. Esasen bunlar savaş için yeterli sebeptir."³⁵

Medine'de bulunan üç Yahudi kabilesinden en cesur ve İslam'a karşı en azgını olan Beni Kaynukalılar,³⁶ bu özellikleri sebebiyle Medine'den ilk tasfiye edilen grup oldular. Zaten Hz. Peygamber bunları Medine'den tasfiyeyi devamlı bir şekilde düşünmüştü. Bunu bir sözlerinde onlara karşı şu şekilde belirtmişti: "*Ben sizi Medine'den çıkarmak istiyorum.*"³⁷ Böylece Beni Kaynukalılar'ın elinde tuttuğu Medine Pazarı ve ticari üstünlüğü de müslümanlar ele geçirdiler.³⁸

Sonuç olarak ilk rivayette yer alan Beni Kaynukalılar'ın ahitlerini bozduklarına dair görüş de, siyercilerin Beni Kaynuka'ya savaş açılması hususunun meşruluğunu göstermek için ilave ettikleri bir yorum olmalıdır. Çünkü onların ahitlerini bozduklarına dair net bir ifadeleri olmadığı gibi, ahitlerini bozan bir olay da vuku bulmamıştır. Onların ahitlerini bozmadıklarını, tam tersine ayetler gereği, onlarla yaptıkları ahitleri onların üzerine atanların müslümanlar olduğunu gösteren işaretler bulunmaktadır. Bu da siyercileri ayet gereği ahitlerini onlar üzerine atan Hz. Peygamber'e hukuki meşruiyet bulma adına bu tür söylemlere götürmüştür. Bu çaba, "Yahudilerin kinlerini sadece kelimelerde ve yüzlerinde açığa vurmasından dolayı Resülullah'ın aralarındaki anlaşmayı bozduğu" şeklindeki inancın çok uzak bir fikir olduğu, şeklindeki arka plan düşüncesinden hareketle ortaya koyulmuştur.

34 Bodley R.V.C., *Hazreti Muhammed*, (çev.: Hacı Mahmut Hatun), İstanbul, 2006, 183.

35 Wensick, "Kaynuka", *İA*.

36 Atçeken, 443.

37 Buhari, *Kitabu'l-Cizye*, 6; Rivayetin Beni Kaynukalılar'la ilgisi için bkz. Hamidullah, 943; Bu sözlerin -ravi Ebu Hureyre'den dolayı- Beni Kaynukalılar'ın sürgünden sonraki yıllarda söylenmiş olabileceğine dair görüşler olsa da (söz konusu rivayetin şerhiyle ilgili olarak Bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*, el-Mevsuatu's-Şamile, el-İsdaru's-Sani) yine Buhari'deki başka bir hadiste geçen onun 'Hz. Peygamber ile Beni Kaynukalılar'ın çarşısına gittikleri' şeklindeki rivayetten de anlaşılıyor ki, bu ve bunun gibi rivayetlerin Ebu Hureyre'nin mürseli olması ihtimali yüksektir. Bkz. Buhari, *Buyu*, 49.

38 Watt, 138.

Sonuç

Sonuç olarak Beni Kaynukalılar'ın Medine'den sürülmeleri onların Müslümanlara yapacakları düşmanlığı önceden önlemeye yöneliktir. Onlar, ahitlerini bozmadan önce, onların ahitleri tek taraflı feshedilip onlara savaş açılmıştır. Bu konuda gelen, bir müslüman kadının başörtüsüne saldırı şeklindeki rivayet ise yıllarca önce Ukaz Panayırı'ndaki bir olayın delil kuvvetlendirmek amacıyla siyerin içine katılıp Beni Kaynuka Olayı'na adapte edilmesidir.³⁹ Esasen bu tamamen kurgusal, inşaî bir anlatımdır. Bu olay kullanılarak gayet sloganik olarak başörtüsü sebebiyle "İslam Tarihi'ndeki ilk resmi savaş" şeklinde söylemlere gidilmiştir.

Esasen olay siyercilerin Müslümanların haklılığını güçlendirmek için daha güçlü ve somut net delillere gerek duyup eski bir hikayeyi bu olaya idraç etmelerinden başka bir şey değildir kanaatindeyiz. Olayı dramatize etmek için ise tek taraflı olarak Beni Kaynukalılar'ın suçlanmasını sağlayacak gerekçeleri ürettiler, kurguladılar. Sonuçta sözlü anlatımın yazılı anlatıma geçtiği bir dönemde, ravi veya siyercilerin daha önce yaşanmış bir olayı, ek bir delil olarak ilave etme gereği duymuş olmaları ihtimali kuvvetlidir.

39 Olayın etrafında örülen kurgulamalar daha da ileri giderek olaydan yaklaşık 3 yıl sonra ele geçirilen Beni Kureyzalılar'dan alınan ganimetlerin bile sanki Kaynukalılar'a aitmiş gibi aktarılması da ayrı bir anekdotdur. Casim Avcı, Kaynuka, *DİA*.